00211933

ឯកសារ D97/II

នៅចំពោះមុខសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត
អង្គជំនុំជម្រះវិសាមញ្ញក្នុងតុលាការកម្ពុជា

សំណុំរឿងលេខ	:	០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស
កាលបរិច្ឆេទនៃឯកសារ	:	ថ្ងៃទី១១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៨
ភាគីបញ្ជូន	:	ការិយាល័យសហព្រះរាជអាជ្ញា
ភាសាដើម	:	អង់គ្លេស
ប្រភេទឯកសារ	:	សាធារណៈ

ឯកសារដើម
ORIGINAL DOCUMENT/DOCUMENT ORIGINAL
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ ទទួល (Date of receipt/Date de reception): 11/AUG/2008
ម៉ោង (Time/Heure): 16:00
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier: C.A.FRY

ចម្លើយតបរបស់ សហព្រះរាជអាជ្ញា
ទៅនឹងញត្តិស្នើសុំរបស់ អៀង សារី ស្តីពី សហឧក្រិដ្ឋកម្មរួម

ឯកសារបានចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម
CERTIFIED COPY/COPIE CERTIFIÉE CONFORME
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ នៃការបញ្ជាក់ (Certified Date/Date de certification): 26/03/2009
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier: C.A.Fry

បញ្ជូនដោយ៖

ការិយាល័យហព្រះរាជអាជ្ញា៖

លោកស្រី ជា លាង

លោក Robert PETIT

លោក យ៉ែត ចរិយា

លោក William SMITH

លោក តាន់ សេណារ៉ុង

លោក Anees AHMED

ចែកចាយជូន៖

សហចៅក្រមស៊ើប

ចៅក្រម ប្រាក់ យូ ប៊ុនឡេង

ចៅក្រម Marcel LEMONDE

មេធាវីការពារក្តីរបស់ អៀង សារី៖

លោក អាង ឧត្តម

លោក Michael KARNAVAS

ឯកសារបានចម្លងត្រឹមត្រូវតាមច្បាប់ដើម
CERTIFIED COPY/COPIE CERTIFIÉE CONFORME
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ នៃការបញ្ជាក់ (Certified Date/Date de certification): 13/AUG/2008
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier: SANN RADA

ឯកសារដើម
ORIGINAL DOCUMENT/DOCUMENT ORIGINAL
ថ្ងៃ ខែ ឆ្នាំ ទទួល (Date of receipt/Date de reception): 26/03/2009
ម៉ោង (Time/Heure): 12:00
មន្ត្រីទទួលបន្ទុកសំណុំរឿង/Case File Officer/L'agent chargé du dossier: C.A.Fry

១. សេចក្តីផ្តើម និង សេចក្តីសង្ខេបសំអាងហេតុ

១. នៅក្នុងញត្តិស្នើសុំមួយ ដែលបានដាក់ជូនដោយក្រុមមេធាវីការពារក្តីរបស់ អៀង សារី បានស្នើសុំសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត កុំឱ្យអនុវត្តសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (“JCE”) ជាទម្រង់មួយនៃការទទួលខុសត្រូវនៅចំពោះមុខតុលាការនេះ ក្រែងលោវាបញ្ចាំង“ស្រមោលនៃការទទួលខុសត្រូវដ៏ធំមួយ” ទៅលើឥស្សរជនជាន់ខ្ពស់បំផុតផ្នែកនយោបាយ និងផ្នែកយោធារបស់ប្រទេសកម្ពុជាស្ទើរតែទាំងអស់ ដោយរាប់ទាំង លុបចេញ [1] ។ ញត្តិស្នើសុំនោះ បានដាក់ជូនជាច្រើនថ្ងៃមុនពេលដែលសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតត្រូវជ្រើសរើស ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុងសំណុំរឿងដាច់ដោយឡែកមួយ ។

២. ក្រៅពីការស្វែងរកការប្រកាសប្រាប់ដល់មតិសាធារណៈជន និងធ្វើឱ្យនីតិវិធីរបស់តុលាការទៅជានយោបាយ ញត្តិស្នើសុំនោះគឺ៖ ទី១) មានកំហុសផ្នែកនីតិវិធី, ទី២) ស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលមិនមានចែងនៅក្នុងវិធានផ្ទៃក្នុង និងទី៣) សួរអំពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវព្រហ្មទណ្ឌដែលបានអនុវត្តចាប់តាំងពីតុលាការនៅ Nuremberg តមករហូតដល់ស្ទើរតែគ្រប់តុលាការអន្តរជាតិសំខាន់ៗ ដែលស្រដៀងគ្នានឹងតុលាការនេះដែរ ត្រូវបានគេផ្តល់អាណត្តិឱ្យធ្វើការចោទប្រកាន់ជនទាំងឡាយណាដែលស្ថិតនៅក្នុងតំណែងដឹកនាំផ្នែកនយោបាយ និងផ្នែកយោធា ដែលទទួលខុសត្រូវចំពោះការបំពាន ជារួម និងជាប្រព័ន្ធទៅលើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ ។ ជាការផ្ទុយទៅនឹងការអះអាងរបស់មេធាវីការពារក្តីដែលថា ការអនុវត្តន៍សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនៅ អ.វ.ត.ក ថាជាទ្រឹស្តីនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌនេះនឹង

---

[1] *ករណីរបស់ អៀង សារី,* ពាក្យស្នើសុំរបស់ អៀង សារី ប្រឆាំងនឹងការអនុវត្តន៍នៅ អ.វ.ត.ក នូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវខាងព្រហ្មទណ្ឌ ដែលគេហៅថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE), សំណុំរឿងព្រហ្មទណ្ឌលេខ៖ ០០២/១៩-០៩-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស ចុះថ្ងៃទី២៨ កក្កដា ២០០៨, លេខERN 00208225-00208240, D97, ទំព័រទី ១ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* ញត្តិស្នើសុំ] ។

"*បាចសាច* នូវការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ"[2] ដល់បុគ្គលទាំងអស់ខាងលើនេះ ទ្រឹស្តីនេះគ្រាន់តែដាក់ឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវលើបុគ្គលទាំងឡាយណា ដែលមានការរួមចំណែក (ផ្ទុយទៅនឹងអ្វីដែលគ្រាន់តែជាការយល់ដឹង) នៅក្នុងគោលបំណងឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ជាមួយនឹងបុគ្គលដទៃ ទៀតជាការសំខាន់នោះគឺបានរួមចំណែកក្នុងការជួយជ្រោមជ្រែងដល់គោលបំណងនោះដោយ មានចេតនាត្រង់ៗដើម្បីប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្មមួយចំនួន ដែលស្ថិតនៅក្នុងគោលបំណងនោះ[3] ។

៣. សហព្រះរាជអាជ្ញា សន្និដ្ឋានថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) គឺជាទម្រង់មួយនៃការទទួលខុសត្រូវដែលច្បាប់ អ.វ.ត.ក បានអនុញ្ញាត ពីព្រោះវាជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិពេញមួយយុត្តាធិការនៃពេលវេលារបស់អង្គជំនុំជម្រះនេះ ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ការអនុវត្តន៍នូវទម្រង់នេះនៅចំពោះមុខតុលាការនេះ វាមិនបំពានលើគោលការណ៍៖ *គ្មានបទល្មើសបើគ្មានច្បាប់ចែង (nullum crimen sine lege)* នោះទេ ។

២. ការជំទាស់ដំបូងៗ

ការពិចារណាហួសពីផ្លូវច្បាប់បានជម្រុញឱ្យមាន ញត្តិស្នើសុំ នេះឡើង

៤. តាមរយៈការនិយាយឈ្មោះរបស់ឥស្សរៈជននយោបាយទាំងអស់ជាសាធារណៈ ទំនងជាបានប្រឡាក់ប្រឡូសដោយការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ញត្តិស្នើសុំនេះបានស្វែងរកនូវការប្រកាសប្រាប់ដល់មតិសាធារណៈជនថា អាចនឹងមានការលំអៀងទៅខាងការយល់ឃើញរបស់សាធារណៈជនអំពីដំណើរការនីតិវិធីតុលាការសម្រាប់អង្គជំនុំជម្រះនេះ ។ ទីពីរ យ៉ាងហោចណាស់ នៅទំព័រមុខរបស់ញត្តិស្នើសុំនេះ បានស្វែងរកនូវការជះឥទ្ធិពលទៅលើសេចក្តីសម្រេចតាមផ្លូវតុលាការរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត តាមរយៈការអះអាងថា បើសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ជ្រើសរើសយកសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) ជាទម្រង់មួយនៃការទទួលខុសត្រូវ នោះៗសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតទំនងជា *នឹងអាចបាចសាចការប្រឡាក់*

---

[2] ញត្តិស្នើសុំ, កថាខណ្ឌទី ៣០ ។

[3] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Brdjanin*, សាលដីកា, IT-99-36-A, ចុះថ្ងៃទី០៣ មេសា ២០០៧, កថាខណ្ឌទី ៤៣០ ។

ប្រឡូស ទៅលើឥស្សរៈជនជាន់ខ្ពស់ទាំងនោះ ។ ទីបី គោលបំណងដូចជាហួសពីផ្លូវច្បាប់របស់ញត្តិស្នើសុំ ពេលវេលានៃញត្តិស្នើសុំនោះក៏ ទំនងជាមានគោលបំណងជះឥទ្ធិពលទៅលើការធ្វើសេចក្តីសម្រេចតាមផ្លូវតុលាការរបស់សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ដែលគេរំពឹងថាខិតជិតមកដល់ការសម្រេចលើបញ្ហានេះ នៅក្នុងសំណុំរឿងមួយដាច់ដោយឡែក ក៏ប៉ុន្តែមានចុងចោទរួម ។ ផ្ទុយទៅវិញ វាជាការណ៍មួយមិនច្បាស់លាស់ទេ ថាហេតុអ្វីបានជាមេធាវីការពារក្តីជ្រើសរើសយកការរង់ចាំជាច្រើនខែ មុននឹងដាក់ជូនញត្តិស្នើសុំនោះ ។ ប៉ុន្តែបើតាមញត្តិស្នើសុំនោះ អ្វីដែលធ្វើឱ្យមានជាញត្តិនោះឡើងគឺ សេចក្តីប្រកាសព័ត៌មានមួយរបស់សហព្រះរាជអាជ្ញា នៅថ្ងៃទី ១៨ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៧[4] ។

វិធានដែលបានលើកឡើងនៅក្នុងញត្តិស្នើសុំ មិនអនុញ្ញាតឱ្យមាន ញត្តិស្នើសុំ បែបនេះឡើយ

៥. គេបានដាក់ជូនញត្តិស្នើសុំនេះតាមវិធាន ៥៣.១ នៃវិធានផ្ទៃក្នុង ("វិធាន") ដែលវិធាននេះមិនអនុញ្ញាតឱ្យមានញត្តិស្នើសុំមួយបែបដូច្នេះទេ ។ វិធាននោះ មានជាប់ទាក់ទងនឹងការដាក់ដីកាសន្និដ្ឋានបញ្ជូនរឿងឱ្យស៊ើបសួរ ដោយសហព្រះរាជអាជ្ញា ។ វិធាននោះមិនអនុញ្ញាតឱ្យជនត្រូវចោទមានសិទ្ធិជាក់ស្តែង ឬវាទរហិត(មិនមានចែងច្បាស់លាស់) ដើម្បីលើកឡើងជាមួយនឹងសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតលើទឡ្ហីករណ៍ណាមួយឡើយ ។ ហេតុដូច្នេះ ញត្តិស្នើសុំនេះត្រូវបានដាក់ដោយមិនសមស្រប ។

ញត្តិស្នើសុំ បានស្វែងរកនូវដំណោះស្រាយមួយដែលមិនសមស្រប

៦. វិធានមិនអនុញ្ញាតឱ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ចេញប្រកាសដំណោះស្រាយទៅតាមច្បាប់ជាធរមាន ឬទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវណាមួយ ដូចដែលញត្តិនោះបានស្នើសុំនោះទេ ។ នៅពេលដែលវិធាន ចង់ឱ្យអង្គភាពយុត្តិធម៌ណាមួយធ្វើសេចក្តីសម្រេចតាម ច្បាប់ជាធរមាន វិធាននោះមានចែងយ៉ាងជាក់លាក់អំពីអំណាចនោះ ។ ឧទាហរណ៍ វិធាន ១០១.៥ ចែងថា អង្គជំនុំជម្រះសាលាដំបូងមានអំណាចដើម្បី "បញ្ជាក់ពី [...] ច្បាប់ជា ធរមាន" ។ វិធាន

[4] ញត្តិស្នើសុំ, ទំព័រទី ១ ។

00211937

៦៧.២ គ្រាន់តែតម្រូវឱ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេតបញ្ជាក់ពី "ការកំណត់ ប្រភេទបទល្មើស" នៃអង្គហេតុជាសារវ័ន្តនៅក្នុងដីកាបញ្ជូនរឿងទៅជំនុំជម្រះរបស់ខ្លួនតែប៉ុណ្ណោះ ។ កិច្ចការនេះ ត្រូវបានកម្រិតឱ្យនៅត្រឹមតែការចោទប្រកាន់ជន ជាប់ចោទណាដែលបានប្រព្រឹត្តឧក្រិដ្ឋកម្ម និងការកំណត់ពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដែល មាននៅក្នុងច្បាប់ អ.វ.ត.ក ។ កិច្ចការនេះ មិនបានផ្តល់អំណាចដល់ពួកគេឱ្យបញ្ជាក់ពីប្រកាសដំណោះស្រាយនោះទេ ។ ហេតុ ដូច្នេះ ញត្តិស្នើសុំនេះគួរត្រូវបានបដិសេធចោលដោយសារបានស្វែងរកនូវដំណោះស្រាយមួយ ដែល មិនសមស្រប ។

៣. សេចក្តីសំអាង

៧. ញត្តិស្នើសុំនេះ ត្រូវតែបដិសេធចោល តាមការជំទាស់ដំបូងៗខាងលើនេះ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះ ក៏ដោយ បើសិនជាញត្តិស្នើសុំតម្រូវឱ្យទទួលយកបាននោះ សហព្រះរាជអាជ្ញា ស្នើឱ្យ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត បដិសេធញត្តិស្នើសុំនោះ តាមទម្រង់ដែលសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម តម្រូវឱ្យអនុវត្តតាមដំណើរការនីតិវិធីនៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក ។

៨. ដើម្បីឱ្យទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌមួយ អាចប្រើបាននៅចំពោះមុខអង្គជំនុំ ជម្រះនេះ ទម្រង់នោះត្រូវតែស្របទៅតាមលក្ខខណ្ឌដូចខាងក្រោមនេះ ៖ ទី១) ទម្រង់នោះត្រូវ តែជាលិខិតុបករណ៍មូលដ្ឋានរបស់អង្គជំនុំជម្រះនេះទោះជា វាទិក(មានចែងច្បាស់លាស់) ឬ វាទារហិតក្តី(មិនមានចែងច្បាស់លាស់),ទី២)ទម្រង់នោះត្រូវតែមាននៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់ អន្តរជាតិដែលត្រូវទៅតាមពេលវេលានោះ, ទី៣) ច្បាប់ដែលបានបញ្ញត្តិឱ្យមានទម្រង់នៃការ ទទួលខុសត្រូវនោះ ត្រូវតែអាចរកបានយ៉ាងគ្រប់គ្រាន់ដោយចុងចោទ ដែលត្រូវទៅតាមពេល វេលានោះ និងទី៤) ចុងចោទត្រូវតែមានលទ្ធភាពអាចប្រមើលមើលបានថាខ្លួនអាចនឹងត្រូវឱ្យ ទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះអំពើទាំងឡាយរបស់ខ្លួន[5] ។ សហព្រះរាជអាជ្ញា ពេលនេះ

---

[5] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Milutinović និង គូកន* , សេចក្តីសម្រេចលើញត្តិរបស់ Dragoljub Ojdanić ជំទាស់នឹងបញ្ញាយុត្តាធិការ-សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE), IT-99-37-AR72, ចុះថ្ងៃទី២១ ឧសភា ២០០៣, កថាខណ្ឌទី ២១ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović] ។

បានរកឃើញថា លក្ខខណ្ឌនីមួយៗទាំងនេះគឺត្រូវទៅតាមលក្ខណៈនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) ថាជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវជាធរមានមួយនៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនេះ ។

ច្បាប់ អ.វ.ត.ក ចែងអំពី សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) ថាជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវមួយដែលមានសុពលភាព

៩. ញត្តិស្នើសុំនេះ បានពោលអះអាងថា តាមរយៈការដាក់ទម្រង់នេះយ៉ាងជាក់លាក់ឲ្យនៅក្រៅច្បាប់ អ.វ.ត.ក – ដែលជាឯកសារត្រូវបានអនុម័ត បន្ទាប់ពីតុលាការ ICC បានដាក់បញ្ចូលទម្រង់នេះយ៉ាងច្បាស់លាស់នៅក្នុងលក្ខន្តិកៈរបស់ខ្លួន – ការរកឃើញនូវឯកសារដែលបានច្រានចោលសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) របស់អង្គជំនុំជម្រះនេះ ថាជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវមួយ[6] ។ សហព្រះរាជអាជ្ញា ស្នើឲ្យ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ច្រានចោលសេចក្ដីសំអាងនេះ ។ សេចក្ដីសំអាងស្រដៀងគ្នា នៅចំពោះមុខតុលាការស្រដៀងគ្នា ត្រូវបានច្រានចោលដោយស្រដៀងគ្នាដែរ[7] ។

១០. មាត្រា ២៩ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក ចែងអំពីការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌរបស់បុគ្គលណាក៏ដោយដែលជា "ជនសង្ស័យ ដែលមានផែនការញុះញង់ បញ្ជា ប្រព្រឹត្ត ឬជួយនិងជម្រុញក្នុងការរៀបចំផែនការ *ឬការប្រព្រឹត្ត*" ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយដែលអង្គជំនុំជម្រះនេះអាចផ្ដន្ទាទោសបាន ។ ទម្រង់ទាំងប្រាំនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌដោយចំពោះនេះ គឺមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នាទៅនឹងទម្រង់ទាំងឡាយដែលមាននៅក្នុងលក្ខន្តិកៈសម្រាប់តុលាការ ICTY, ICTR និង SCSL ។ តុលាការនីមួយៗទាំងនេះបានសម្រេចថា គេធ្លាប់បានរកឃើញនូវបុគ្គលដែលបាន "ប្រព្រឹត្ត" ឧក្រិដ្ឋកម្មមួយតាមរយៈការចូលរួមរបស់ខ្លួននៅក្នុងករណីដែលខ្លួនបានដឹងអំពីការរៀបចំរួម ឬគោលបំណងរួម[8]។ ឯកសារយោងយ៉ាងច្បាស់លាស់ចំពោះសហកម្ម

---

[6] ញត្តិស្នើសុំ, ទំព័រទី ៦ ។

[7] សេចក្ដីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ១៣, ១៨ ។

[8] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Gacumbitsi*, សាលដីកា, ICTY-2001-64-A, ចុះថ្ងៃទី០៧ កក្កដា ២០០៦, កថាខណ្ឌទី ១៥៨។ *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Fofana & Kondewa*, សេចក្ដីសម្រេច, សំណុំរឿងលេខ SCSL-04-14-T, ចុះថ្ងៃទី០២ សីហា ២០០៧, កថាខណ្ឌទី ២០៨ ។

ឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) នៅក្នុងលក្ខន្តិកៈ មិនតម្រូវឱ្យតុលាការមួយអនុវត្តនូវទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនោះទេ[9] ។ ដោយសារគេបានអនុម័តច្បាប់ អ.វ.ត.ក នៅក្នុងខែសីហា ឆ្នាំ២០០១ – គឺចំនួនពីរឆ្នាំក្រោយពីការចេញសាលក្រមរបស់តុលាការ ICTY លើករណីរបស់ *Tadić* ដែលបានសម្រេចថាគេធ្លាប់បានរកឃើញនូវបុគ្គលដែលបាន "ប្រព្រឹត្ត" ឧក្រិដ្ឋកម្មមួយតាមរយៈ "ការចូលរួមរបស់ខ្លួននៅក្នុងការណ៍ដែលខ្លួនបានដឹងអំពីការរៀបចំរួម ឬគោលបំណងរួម"[10] – អ្នកព្រាងច្បាប់ អ.វ.ត.ក មានចេតនាយ៉ាងច្បាស់លាស់ដាក់បញ្ចូលសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) នេះទៅក្នុងវិសាលភាពនៃមាត្រា ២៩ ។

១១. ក្នុងការណ៍ដែលឈានដល់នូវសេចក្ដីសម្រេចនោះ *Tadić* បានអានលក្ខន្តិកៈសម្រាប់តុលាការ ICTY ដែលទាក់ទិននឹងប្រធានបទ និងគោលបំណងរបស់លក្ខន្តិកៈនោះ ហើយបានកត់សម្គាល់ធាតុផ្សំចំនួនពីរនៅក្នុងបរិបទនោះគឺ៖ ក) ឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិជាច្រើន "មិនមែនលេចចេញមកពីនិន្នាការឧក្រិដ្ឋរបស់បុគ្គលតែម្នាក់នោះទេ ក៏ប៉ុន្តែបង្កើតឡើងឱ្យមានជាឧក្រិដ្ឋភាពរួម" និងខ) ទោះបីជាសមាជិកមួយចំនួននៃក្រុមនោះអាចនឹងប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋដោយផ្ទាល់ក៏ដោយ ក៏"ជាញឹកញាប់ ការចូលរួមចំណែក និងវិភាគទានរបស់សមាជិកដទៃទៀតនៅក្នុងក្រុមនោះ គឺមានសារៈសំខាន់នៅក្នុងការជួយសម្រួលឱ្យមានការប្រព្រឹត្តិបទល្មើសនោះ" ។ ហេតុដូច្នេះហើយ "ជាញឹកញាប់ ស្ថានទម្ងន់ខាងផ្លូវចិត្តគឺមិនមែនតិចទេ ហើយតាមពិតទៅ គឺមិនខុសគ្នាពីអ្វីទៅនឹងស្ថានទម្ងន់ខាងផ្លូវចិត្តរបស់ពួកអ្នកដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើទាំងនោះដោយផ្ទាល់ឡើយ"[11] ។

១២. សញ្ញាណដែលថាមាត្រា ២៩ នៃច្បាប់ អ.វ.ត.ក គ្របដណ្ដប់ទៅលើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) មិនគ្រាន់តែអាចទាញយោបល់ពីពាក្យសព្ទនៅក្នុងបញ្ញត្តិនោះប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ប៉ុន្តែត្រូវបានគាំទ្រដោយប្រធានបទ និងគោលបំណងនៃច្បាប់អ.វ.ត.ក ថែមទៀតផង។ មាត្រា ១ នៃច្បាប់

[9] សេចក្ដីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ២០ ។

[10] *រដ្ឋអាជ្ញា ទល់នឹង Dusko Tadić និង គូកន* , សាលដីកា, អង្គជំនុំជម្រះសាលាឧទ្ធរណ៍របស់តុលាការ ICTY, ចុះថ្ងៃទី15 កក្កដា ១៩៩៩, កថាខណ្ឌទី ១៨៨ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* សេចក្ដីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić] ។

[11] សេចក្ដីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ៤០-៤១ ។

អ.វ.ត.ក ចែងថា ច្បាប់នេះរៀបចំឡើងក្នុង"គោលបំណង"វិនិច្ឆ័យទោស"មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងជនទាំងឡាយដែលទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត" ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មនៅក្នុងរបបនោះ ។ ភាសានេះ គាំទ្រនូវការអនុវត្តន៍សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) នៅចំពោះមុខអង្គជំនុំជម្រះនេះ តាមមធ្យោបាយចំនួនពីរយ៉ាង ។

១៣. ទីមួយ ភាសានោះមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះនេះនឹងកាត់សេចក្ដីពួក "មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់" និងជនទាំងឡាយដែល "ទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត" តែប៉ុណ្ណោះចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងនៅក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ នេះជាការសំខាន់ ពីព្រោះឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងចាប់តាំងពី ឆ្នាំ១៩៧៥ ដល់ ឆ្នាំ១៩៧៩ ជាទូទៅ គឺមិនមែនជាអំពើដាច់ដោយឡែកតែឯងរបស់បុគ្គលជាមន្ត្រីទាំងនោះទេ ក៏ប៉ុន្តែជាលទ្ធផលនៃគោលនយោបាយឧក្រិដ្ឋដោយចេតនា ដែលបានរៀបចំ និងបានអនុវត្តដោយ *ពួកខ្មែរក្រហម*[12] ។ ហេតុដូច្នេះ ដើម្បីធ្វើឱ្យអាណត្តិរបស់ខ្លួនបានសម្រេចជោគជ័យក្នុងការកាត់សេចក្ដីពួក"មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់" និងជនទាំងឡាយដែល "ទទួលខុសត្រូវខ្ពស់បំផុត" ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនោះ វាជាការសំខាន់ណាស់ដែលថា អង្គជំនុំជម្រះនេះត្រូវមានលទ្ធភាពដាក់ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌទៅលើបុគ្គលទាំងឡាយណាដែលបានបង្កើត និងតាមដានការអនុវត្តន៍គោលនយោបាយឧក្រិដ្ឋរបស់ពួកខ្មែរក្រហម ដែលជាការផ្ទុយទៅនឹងការប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្ម និងតាមដានគោលនយោបាយទាំងនោះដោយបុគ្គលខ្លួនឯងផ្ទាល់តែប៉ុណ្ណោះ[13] ។

១៤. ទីពីរ ការបកស្រាយមាត្រា ២៩ ដោយមានការរាប់បញ្ចូលនូវសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម (JCE) គឺមានសារៈសំខាន់ណាស់ចំពោះការកាត់សេចក្ដីមួយដ៏មានប្រសិទ្ធិភាព លើឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិដែលមានទំហំដ៏ធំធេងកំពុងស្ថិតនៅក្រោមយុត្តាធិការនៃអង្គជំនុំជម្រះនេះ ។ ដូចដែលបានពន្យល់ក្នុងករណីរបស់*Tadić* ឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិភាគច្រើនត្រូវបានប្រព្រឹត្តដោយក្រុមបុគ្គលដែលបានធ្វើតាមផែនការឧក្រិដ្ឋរួម។ ហេតុដូច្នេះ ទោះបីជាមានតែសមាជិកមួយចំនួនដែល

---

[12] របាយការណ៍របស់ក្រុមអ្នកជំនាញការសម្រាប់ការស្ដាបនាប្រទេសកម្ពុជាឡើងវិញ តាមសេចក្ដីសម្រេចរបស់មហាសន្និបាត លេខ ៥២/១៣៥, កថាខណ្ឌទី ៦, ១៥ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* របាយការណ៍របស់ក្រុមអ្នកជំនាញការ អ.ស.ប] ។

[13] សេចក្ដីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ១៩០ ។

អាចប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋដោយផ្ទាល់ក្តី ក៏ការចូលរួមចំណែក និងវិភាគទានរបស់អ្នកដទៃទៀតជាញឹកញាប់ គឺមានសារៈសំខាន់នៅក្នុងការជួយសម្រួលឲ្យមានការប្រព្រឹត្តិបទល្មើសនោះមានន័យថា ស្ថានភាពទម្ងន់ខាងផ្លូវចិត្តនៃការចូលរួមចំណែកបែបនោះ គឺមិនខុសគ្នាពីអ្វីទៅនឹងស្ថានភាពទម្ងន់ខាងផ្លូវចិត្តរបស់ពួកអ្នកដែលបានប្រព្រឹត្តអំពើទាំងនោះដោយផ្ទាល់ឡើយ" ។

១៥. ច្បាប់ អ.វ.ត.ក - ដូចច្បាប់លក្ខន្តិកៈនៃតុលាការព្រហ្មទណ្ឌពិសេសដទៃទៀតដែរ បានកំណត់ត្រឹមតែក្របខ័ណ្ឌដែលតុលាការនេះអាចប្រើប្រាស់បាននូវយុត្តាធិការរបស់ខ្លួន[14] តែប៉ុណ្ណោះ ។ ហេតុដូចនេះ សេចក្តីយោងមួយទៅលើទម្រង់ណាមួយនៃការទទួលខុសត្រូវ មិនចាំបាច់មានចែងច្បាស់លាស់នៅក្នុងក្របខណ្ឌនោះឡើយ ដើម្បីឲ្យវាស្ថិតនៅក្នុងយុត្តាធិការរបស់តុលាការនេះ[15] ។ ច្បាប់ អ.វ.ត.ក ដូចគ្នានឹងច្បាប់លក្ខន្តិកៈរបស់ ICTY ដែរ វាមិនមែន ហើយក៏មិនបានអះអាងថាជា ក្រុមមួយដែលមានលក្ខណៈពិស្តារល្អិតល្អន់ ដែលចែងច្បាស់លាស់សំរាប់គ្រប់ទិដ្ឋភាពដែលអាចមាននិងគ្រប់ដំណោះស្រាយទាំងអស់ដែលអាចមាននៅក្នុងនោះឡើយ[16] ដែលនេះវា មិនដូចគ្នាទៅនឹងច្បាប់លក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូមទេ ។ ជាការបន្ថែម និងទៅតាមទម្រង់របស់វា មាត្រា ២៩ នៃច្បាប់អ.វ.ត.ក បើតាមលក្ខណៈរបស់វាមិនមានការរៀបរាប់អស់ទេ ដោយសារការប្រើឃ្លាថា "ឬ ការប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្ម"[17] ។ ញត្តិស្នើសុំនោះ ក៏មិនជំទាស់ថាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ មានទាំងអស់គ្មានចន្លោះនោះដែរ ។

១៦. ដោយបានផ្អែកទៅលើចរិតលក្ខណៈនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មដោយភាន់ច្រឡំ ញត្តិស្នើសុំតវ៉ាថា "ជនទាំងឡាយណា [ដូចបុគ្គលលក្ខណៈនយោបាយ ដែលបានរៀបរាប់ឈ្មោះនៅក្នុងញត្តិស្នើសុំ] ដែលអនុវត្ត ឬប្រើប្រាស់ឥទ្ធិពលនៅក្នុងពេលដែលពាក់ព័ន្ធ" អាចនឹងត្រូវគេមើលឃើញថាជាសហចារីដែលមិនទាន់ត្រូវបានចោទប្រកាន់[18] ។ ការអះអាងនេះគួរតែត្រូវបានបដិសេធ ។ សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្ម គឺខុសគ្នាពីសមាជិកភាពនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្ម (ទោះបីសមាជិកណាម្នាក់

[14] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ១៨ ។

[15] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ១៨ ។

[16] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ១៨ ។

[17] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ១៩ ។

[18] ញត្តិស្នើសុំ, កថាខណ្ឌទី ៣២ ។

អនុវត្ត ឬប្រើប្រាស់ឥទ្ធិពលនៅក្នុងក្រុមក៏ដោយ)[19] ។ សមាជិកភាពនៃសហាកម្មឧក្រិដ្ឋកម្ម ត្រូវបានគេចោទប្រកាន់ខាងផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌជាបទល្មើសដាច់ដោយឡែក នៅក្នុងសវនាការជំនុំជម្រះ នៅនូរ៉ាំប៊ឺក និងនៅក្នុងសវនាការដទៃទៀតជាបន្តបន្ទាប់[20] ។ ច្បាប់ អ.វ.ត.ក មិនបានរាប់បញ្ចូលបទល្មើសណាមួយដូច្នេះទេ ។ ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ដោយអនុលោមទៅតាមសហាកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមួយ មិនមែនជាការទទួលខុសត្រូវសំរាប់សមាជិកភាពតែមួយប៉ុណ្ណោះទេ ឬសំរាប់ការសមគំនិតដើម្បីប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋដែរ ប៉ុន្តែវាទាក់ទងនឹង *ការចូលរួម* នៅក្នុងការប្រព្រឹត្តិបទឧក្រិដ្ឋ ដែលជាផ្នែកនៃសហាកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមួយ[21] ។

១៧. ញត្តិស្នើសុំសន្និដ្ឋានថា សហាកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មិនអនុវត្តនៅចំពោះមុខតុលាការនេះទេ ព្រោះវាមិនមែនជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់កម្ពុជា[22] ។ សហព្រះរាជអាជ្ញាសន្និដ្ឋានថា នៅពេលដែល សហាកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មានចែងកំណត់រួចហើយនៅក្នុងច្បាប់អ.វ.ត.ក វាមិនចាំបាច់មាននៅក្រោមច្បាប់កម្ពុជាទេ ។ ក្នុងនាមតុលាការដែលមានចរិតលក្ខណៈអន្តរជាតិពិសេស ដែលជាប់កាតព្វកិច្ចតាមច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវក្នុងស្រុក មិនត្រូវយកមកអនុវត្តទាក់ទិននឹងបទឧក្រិដ្ឋអន្តរជាតិ នៅចំពោះមុខតុលាការនេះឡើយ ។ តុលាការនេះ គឺជាស្ថាប័នកាត់ក្តីខុសប្លែកពីគេ ដែលស្ថិតនៅក្រោមវិធាន និងនីតិវិធីជាក់លាក់ ហើយក៏មិនមែនជាផ្នែកមួយនៃឋានានុក្រមនៃតុលាការកម្ពុជានោះដែរ[23] ។ ក្នុងករណី *ឌុច* អង្គបុរេជំនុំជម្រះបានលើកយកសញ្ញាបង្ហាញ (indicia) មួយចំនួនរបស់តុលាការអន្តរជាតិមួយ - រួមទាំងបាននិយាយថា វាជា "ការសំដែងឆន្ទៈរបស់សហគមន៍អន្តរជាតិ" ដែលជាផ្នែកមួយនៃ "យន្តការស្វែងរកយុត្តិធម៌អន្តរជាតិ" ហើយមានយុត្តាធិការ "ក្នុងការកាត់សេចក្តីឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិធ្ងន់

---

[19] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ២៥ ។

[20] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ២៥ ។

[21] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ២៦ ។

[22] ញត្តិស្នើសុំ, ទំព័រទី ១ ។

[23] *ករណីរបស់ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ*, សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍ប្រឆាំងនឹងដីកាសម្រេចឱ្យឃុំខ្លួនបណ្តោះអាសន្នរបស់ កាំង ហ្គេកអ៊ាវ ហៅ "ឌុច", សំណុំរឿងលេខ: ០០១/១៨-០៧-២០០៧-អ.វ.ត.ក/ក.ស.ច.ស (អ.ប.ជ-០១) ចុះថ្ងៃទី០៣ ធ្នូ ២០០៧ កថាខណ្ឌទី ១៨-២០ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច] ។

ធូរ"[24] ។ អាស្រ័យហេតុនេះ អត្ថិភាពនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនៅក្រោមច្បាប់កម្ពុជា គឺវាមិនពាក់ព័ន្ធគ្នាទេ សំរាប់ការអនុវត្តន៍នៅចំពោះមុខតុលាការនេះ ។

សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មាននៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ ក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩

១៨. ញត្តិស្នើសុំសន្និដ្ឋានថា (១) សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម មិនត្រូវបានទទួលស្គាល់ដោយច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ និង(២) ហើយបើទោះបីជាត្រូវបានទទួលស្គាល់នាពេលបច្ចុប្បន្ន ក៏វាមិនមែនជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិក្នុងរវាងឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩ ដែរ និង(៣) ហើយវាក៏មិនមែនជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិដែលអនុវត្តដោយផ្ទាល់ដោយតុលាការកម្ពុជា ដែរ[25] ។ សហព្រះរាជអាជ្ញា ស្នើឱ្យ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត ច្រានចោលសេចក្តីសំអាងនេះ ។

១៩. ករណី *Tadić* បានសន្និដ្ឋានចុងក្រោយថា សញ្ញាណនៃការធ្វើសកម្មភាពស្របតាមបំណងរួម ឬការចូលរួមនៅក្នុង សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ត្រូវបានបង្កើតឡើងយ៉ាងរឹងមាំថាជា ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ[26] និងនៅក្នុងច្បាប់លក្ខន្តិកៈរបស់ ICTY[27] ដូចបាននិយាយពីខាងលើ ។ គេសម្រេចបានការសន្និដ្ឋានដូចនេះដោយការពឹងផ្អែកទៅលើកម្មវត្ថុ និងគោលបំណងនៃច្បាប់លក្ខន្តិកៈ[28] ដែលថា "ប្រភេទពិតប្រាកដនៃឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិជាច្រើន ដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងក្នុងលក្ខណៈធម្មតាបំផុតមួយ នៅក្នុងស្ថានភាពនៃពេលសង្គ្រាម"[29] ដែលជាការពិនិត្យឡើងវិញដ៏ទូលំទូលាយមួយនៅលើករណីយុត្តិសាស្ត្រនៅក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី II[30] ដោយមានឧទាហរណ៍ខ្លះអំពីលិខិតុបករណ៍

---

[24] សេចក្តីសម្រេចលើបណ្តឹងឧទ្ធរណ៍របស់ ឌុច, កថាខណ្ឌទី ១៨-២០ ។

[25] ញត្តិស្នើសុំ ទំព័រទី ១ ។

[26] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ២២០, ២២៦ ។

[27] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ១៩០-១៩៥, ២២០, ២២៦-២២៨ ។

[28] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ១៨៩, ១៩១ ។

[29] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ១៩១ ។

[30] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ២២១-២២២ ។

អន្តរជាតិ[31] និងការសិក្សាប្រៀបធៀបនៅលើផ្នែកច្បាប់របស់ប្រទេសអូស្ត្រាលី កាណាដា អង់គ្លេសនិងវេល បារាំង អាល្លឺម៉ង់ អ៊ីតាលី ហូឡង់ សហរដ្ឋអាមេរិក និងហ្សាំប៊ី[32] ។

២០. ករណី *Tadić* បានរកឃើញថា ខណៈដែលនីតិកម្ម និងយុត្តិសាស្ត្រនៅក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី II មិនបាននិយាយសំដៅចំៗទៅលើ "សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម" ក៏ដោយ ក៏គំនិតនៃ "បំណងរួម", "ផែនការរួម" ដែលគេបានប្រើនៅទីនោះ គឺជាពាក្យដែលមានន័យដូចគ្នាជាមួយនឹងពាក្យថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម នេះឯង[33] ។

២១. សហព្រះរាជអាជ្ញាសន្និដ្ឋានថា ការរកឃើញនៅក្នុងករណី *Tadić* ដែលថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម បានចាក់ឫសនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនៅឆ្នាំ១៩៩២ - ក៏អនុវត្តចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនានា ដែលបានប្រព្រឹត្តិក្នុងរវាងឆ្នាំ ១៩៧៥-១៩៧៩ ផងដែរ ។ នេះក៏ដោយសារមានភស្តុតាងបង្ហាញតាមរយៈការសើរើឡើងវិញមួយ នៅលើទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ដែលបានបំរើឲ្យការចោទប្រកាន់នៃឧក្រិដ្ឋកម្មអន្តរជាតិធ្ងន់ធ្ងរ តាំងពីសង្គ្រាមលោកលើកទី II មក ។

២២. សញ្ញាណដែលថា បុគ្គលសមាជិកម្នាក់នៃផែនការរួម អាចនឹងត្រូវដាក់ឲ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះអំពើព្រហ្មទណ្ឌដែលបានប្រព្រឹត្តឡើងដោយអ្នកចូលរួមជាសហសេវិក នៅក្នុងការប្រតិបត្តិនូវផែនការ ដែលត្រូវបានដាក់បញ្ចូលជាក្រមនៅក្នុងឯកសារច្បាប់ជាសារវ័ន្តចំនួនបី ចាប់ពីក្រោយសម័យសង្គ្រាម៖ ធម្មនុញ្ញទីក្រុងឡុងនៃតុលាការយោធាអន្តរជាតិ ("ធម្មនុញ្ញ IMT")[34] ច្បាប់គ្រប់គ្រងក្រុមប្រឹក្សាលេខ១០ ("ច្បាប់គ្រប់គ្រងក្រុមប្រឹក្សា")[35] និងធម្មនុញ្ញនៃតុលាការយោធា

---

[31] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ២២១-២២២ ។

[32] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ២២៣-២២៤ ។

[33] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, មតិដាច់ដោយឡែករបស់ចៅក្រម David Hunt, កថាខណ្ឌទី ៥ ។ សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ៣៦ ។

[34] ធម្មនុញ្ញទីក្រុងឡុងនៃតុលាការយោធាអន្តរជាតិ, មាត្រា ៦ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* ធម្មនុញ្ញ IMT] ។

[35] ច្បាប់គ្រប់គ្រងក្រុមប្រឹក្សាលេខ១០ *នៅក្នុងរដ្ឋកិច្ចផ្លូវការនៃក្រុមប្រឹក្សាគ្រប់គ្រងប្រទេសអាល្លឺម៉ង់* (១៩៤៦), ភាគទី ៣ ទំព័រទី ៥០ [*បន្ទាប់ពី នេះទៅហៅថា៖* ច្បាប់គ្រប់គ្រងក្រុមប្រឹក្សា] ។

អន្តរជាតិសំរាប់ចុងបូព៌ា[36] ។ ធម្មនុញ្ញ IMT មិនបានប្រើឃ្លាថា"សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម" ទេ ប៉ុន្តែបាន យោងសំដៅទៅដល់ការចូលរួមរបស់ចុងចោទនៅក្នុង"ផែនការរួម ឬការសមគំនិត" ។ បើនិយាយឲ្យចំទៅ គេបានចោទប្រកាន់បទព្រហ្មទណ្ឌលើការចូលរួមនៅក្នុង "ផែនការរួម ឬការសម គំនិត" ដើម្បីប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋកម្មប្រឆាំងនឹងសន្តិភាព[37] ។ ធម្មនុញ្ញនេះបានចែងថា "ជនណាដែលបានចូលរួមនៅក្នុងផែនការរួម ឬការសមគំនិតដើម្បីប្រព្រឹត្តិបទឧក្រិដ្ឋ *ណាមួយ* ដែលមានចែងនៅក្នុងធម្មនុញ្ញនេះ ត្រូវទទួលខុសត្រូវ *រាល់អំពើទាំងអស់* ដែលកើតចេញពីការប្រតិបត្តិផែនការរួម ឬការសមគំនិតនោះ ។

២៣. ទោះបី ធម្មនុញ្ញ IMT បានធ្វើការកាត់សេចក្តីតែមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់របស់ ណាស៊ី តែម្តងប្អូននាក់ក៏ដោយ ក៏អំណាចកាន់កាប់ដែលបានអនុម័តច្បាប់គ្រប់គ្រងក្រុមប្រឹក្សា បានផ្តល់អំណាចឲ្យពួកគេធ្វើការកាត់សេចក្តីជនសង្ស័យចំពោះបទឧក្រិដ្ឋបន្ថែមទៀតបាន នៅក្នុងតំបន់កាន់កាប់របស់ពួកគេ ។ មាត្រា ២ នៃច្បាប់ខាងលើនេះ បានចែងថា "ជនណា ដោយមិនគិតពី [...] សមត្ថភាពដែលជននោះបានប្រព្រឹត្ត នឹងត្រូវបានចាត់ទុកថា បានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋ [...] ប្រសិនបើ ជននោះមានការជាប់ទាក់ទិនទៅនឹងផែនការ ឬសហកម្មទាំងឡាយណា ដែលកំពុងតែមានការជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹងការប្រព្រឹត្តិបទល្មើសនោះ" ។

២៤. សវនាការជំនុំជម្រះក្តីស្របតាមធម្មនុញ្ញ IMT និងសវនាការជំនុំជម្រះក្តីដទៃទៀតដែលបានធ្វើឡើងអនុលោមទៅតាមច្បាប់គ្រប់គ្រងក្រុមប្រឹក្សា តំណាងឲ្យតែមួយចំណែកប៉ុណ្ណោះនៃករណីនានាដែលបាននាំមកកាន់ការជំនុំជម្រះក្តី នៅក្នុងស្ថានការណ៍បន្តបន្ទាប់នៅសម័យកាលក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី II ។ តាមការពិត ការចោទប្រកាន់ថ្នាក់ជាតិរាប់ពាន់ ក៏បានធ្វើឡើងផងដែរ[38] ។ ប្រភេទនៃករណីនេះ មានការពាក់ព័ន្ធជាពិសេសទៅដល់ការបង្កើតច្បាប់លក្ខន្តិកៈនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ក្នុងសម័យកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ពីព្រោះវារុញថយក្រោយនៃយុត្តាធិការពេលវេលារបស់តុលាការនេះ ហើយករណី *Tadić* ក្នុងឆ្នាំ១៩៩២ បានពឹងផ្អែក

---

[36] ធម្មនុញ្ញនៃតុលាការយោធាអន្តរជាតិសំរាប់ចុងបូព៌ា, មាត្រា ៥ ។

[37] ធម្មនុញ្ញ IMT, មាត្រា ៦ ។

[38] ច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ, ករណី និងភស្តុតាង, ទំព័រទី ៦៣៤ ។

ទាំងស្រុងទៅលើករណីទាំងអស់នេះ នៅក្នុងការកំណត់អំពីសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ថាជាផ្នែកមួយនៃច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ[39] ។

២៥. គ្រប់ករណីទាំងអស់ដែលបានជំនុំជម្រះនៅតំបន់អង់គ្លេស ដែលបានកាន់កាប់ដោយអាល្លឺម៉ង់ ត្រូវបានកាត់សេចក្តីដោយតុលាការយោធាអង់គ្លេស[40] ។ តាមរយៈសេចក្តីសម្រេចរបស់តុលាការយោធាអង់គ្លេសនេះ គឺវាច្បាស់ណាស់ថា តុលាការអនុវត្តតាមទម្រង់មួយនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ។ នៅក្នុងករណី *Essen Lynching*[41] ជនស៊ីវិលចំនួនបីនាក់ដែលត្រូវបានតុលាការកាត់ឱ្យជាប់ទោស "ត្រូវបានរកឃើញថា មានពិរុទ្ធដោយសារពួកគេម្នាក់ៗសុទ្ធតែបានចូលរួមក្នុងទម្រង់មួយ ឬច្រើន នៅក្នុងការធ្វើបាបដែលនាំឱ្យមានការស្លាប់ជនរងគ្រោះជាយថាហេតុ" ទោះបីជា "គ្មានជនជាប់ចោទណាម្នាក់ដែលគេប្រឆាំងជំទាស់ទាំងនោះមិនត្រូវបានគេរកឃើញនូវភស្តុតាងណាមួយអាចបញ្ជាក់ថា ពួកគេម្នាក់ៗបានបាញ់ ឬវាយ ដែលបណ្តាលឱ្យមានការស្លាប់"[42] ក៏ដោយ ។ នៅក្នុងសវនាការជំនុំជម្រះក្តីករណី *Almelo* បានបង្ហាញបន្ថែមពីគំនិតនៃការទទួលខុសត្រូវនៅក្នុង "សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្ម" ដែលបានអនុវត្តដោយតុលាការយោធាអង់គ្លេស[43] ។ នៅក្នុងករណីនោះ ចៅក្រមយោធាបានពន្យល់ថា៖ "ប្រសិនបើមនុស្សទាំងអស់បង្ហាញខ្លួនទាំងអស់គ្នាក្នុងពេលតែមួយ ដោយចូលរួមនៅក្នុងសហកម្មរួមដែលជាអំពើខុសនឹងច្បាប់ ហើយតាមមធ្យោបាយផ្ទាល់ខ្លួន មនុស្សម្នាក់ៗក្នុងចំណោមពួកគេ ជួយ

---

[39] Damner & Martinez, ទំព័រទី ១៧ (ដែលបានយោងនៅក្នុងញត្តិស្នើសុំ កថាខណ្ឌទី ៥) ។

[40] រាជសិទ្ធិ/អនុញ្ញាត (Royal Warrant) - បទបញ្ជាផ្នែកក្នុងសម្រាប់ធ្វើការជំនុំជម្រះក្តីឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាម, ០១៦០/២៤៩៨, ចុះថ្ងៃទី១៤ មិថុនា ១៩៤៥, អាចរកមើលបាននៅក្នុងគេហទំព័រ http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/imtroval.htm ។

[41] *ដោយយោងទៅលើករណីរបស់ Erich Heye និង គូកន*, តុលាការយោធាអង់គ្លេសសម្រាប់ជំនុំជម្រះក្តីឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាម, Essen (ដែលបានពិភាក្សានៅក្នុងរបាយការណ៍របស់គណៈកម្មការច្បាប់នៃអង្គការសហប្រជាជាតិ១ សម្រាប់ធ្វើការជំនុំជម្រះឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាម, គណៈកម្មការទទួលបន្ទុកកិច្ចការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ ៨៨ (១៩៤៧) [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* ករណីរបស់ Essen Lynching] ។

[42] ករណីរបស់ Essen Lynching, ទំព័រទី ៩១ ។

[43] *ការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីរបស់ករណី Almelo,* ការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីរបស់ Otto Sandrock និងជនចំនួន ៣ នាក់ផ្សេងទៀត, តុលាការយោធាអង់គ្លេសសម្រាប់ជំនុំជម្រះក្តីឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាម (បានពិភាក្សានៅក្នុងរបាយការណ៍ច្បាប់សម្រាប់ជំនុំជម្រះក្តីឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាម, គណៈកម្មការទទួលបន្ទុកកិច្ចការឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមនៃអង្គការសហប្រជាជាតិ (១៩៤៩) [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* ការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីរបស់ Almelo] ។

នៅក្នុងគោលបំណងរួមរបស់មនុស្សទាំងអស់ នោះពួកគេទាំងអស់គ្នាមានពិរុទ្ធស្មើៗគ្នាទៅតាមច្បាប់"[44] ។ នៅក្នុងករណី *Jespen* ទម្រង់នៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមខ្លះ ត្រូវបានគេអនុវត្តដើម្បីចាត់តាំងឱ្យមានការទទួលខុសត្រូវទៅលើការធ្វើមនុស្សឃាតលើឈ្លើយសឹក[45]។ នៅក្នុងការសរុបសេចក្តីរបស់ខ្លួន ចៅក្រមយោធាបានសង្កេតឃើញថា៖ "ប្រសិនបើ Jespen បានពាក់ព័ន្ធយ៉ាងសកម្មដោយផ្ទាល់ជាមួយឆ្មាំងទៃទៀត និងបានជួយឆ្មាំទាំងនោះក្នុងការសម្លាប់មិនរើសមុខ នោះអំពើរបស់មនុស្សម្នាក់ៗនៃជនទាំងអស់នោះ បានក្លាយទៅជាអំពើរបស់មនុស្សទាំងអស់គ្នា[46] ។

២៦. តុលាការយោធាអាមេរិកនៅ Dachau ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយអនុលោមទៅតាមសេចក្តីបង្គាប់ដែលបានបញ្ជាក់នូវពាក្យ"ឧក្រិដ្ឋជន [...] ដោយរាប់បញ្ចូលនូវជនទាំងឡាយដែល [...] ជាប់ទាក់ទិនជាមួយនឹងផែនការ ឬសហកម្មដែលមានការពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងការប្រព្រឹត្តិរបស់ពួកគេ[47] ។ ករណី *Borkum Island Case* គឺជាការកាត់សេចក្តីមួយក្នុងចំណោមសវនាការជំនុំជម្រះក្តីនានា ដែលបានធ្វើឡើងដោយតុលាការនេះ[48] ។ ទោះបីមិនមានសាលក្រមណាមួយត្រូវបានគេផ្សព្វផ្សាយក៏ដោយ ក៏អង្គហេតុនានានៃករណីនោះផ្តល់យោបល់ថា ចុងចោទត្រូវបានកាត់ឱ្យជាប់ទោសដោយសារគេបានរកឃើញថា "បានជាប់ទាក់ទិនជាមួយនឹងផែនការ ឬសហកម្ម" ដែលមានការពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងការធ្វើមនុស្សឃាតទៅលើឈ្លើយសង្គ្រាម[49]។ នៅក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីករណីជំរុំប្រមូលផ្តុំ *Dachau Concentration Camp* តុលាការបានសន្និដ្ឋានជាចុងក្រោយថា "នៅក្នុងជំរុំ មានប្រព័ន្ធជាទូទៅមួយនៃអំពើឃោរឃៅ និងការធ្វើមនុស្ស

---

[44] ការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីរបស់ Almelo, ទំព័រទី ៤០ ។

[45] *ករណីរបស់ Gustav Alfred Jespen*, តុលាការយោធាអង់គ្លេស, Luneburg, សេចក្តីសម្រេច, ចុះថ្ងៃទី២៤ សីហា ១៩៤៦, ទិនានុប្បវត្តិនៃយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ, ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៧, ទំព័រទី ២២៨, [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Jespen] ។

[46] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Jespen, ទំព័រទី ២២៩ ។

[47] សេចក្តីបង្គាប់ស្តីពីការកំណត់អត្តសញ្ញាណ និងការចាប់ខ្លួនជនសង្ស័យនៃឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាម ឬបទល្មើសផ្សេងទៀត និងការជំនុំជម្រះក្តីជនល្មើសជាក់លាក់, ចុះថ្ងៃទី០៨ កក្កដា ១៩៤៥, ច្បាប់ចម្លងលេខ ២៦ JCS. 1023/10, មាត្រា ៣, អាចរកមើលបាននៅក្នុងគេហទំព័រ http://www.yale.edu/lawweb/avalon/imt/imtjcs.htm [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* សេចក្តីបង្គាប់] ។

[48] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ២១០ ។

[49] សេចក្តីបង្គាប់, មាត្រា ៣ ។

ឃាតទៅលើអ្នកទោស" ដែល "ប្រព័ន្ធនេះ ត្រូវបានអនុវត្តដោយមានការយល់ដឹងរបស់ជនសង្ស័យដែលពួកគេជាសមាជិកនៃបុគ្គលិក និងដោយមានការចូលរួមយ៉ាងសកម្មពីពួកគេ ហេតុដូច្នេះហើយ បុព្វហេតុនៃអំពើនេះរួមបង្កើតបាននូវ "ការធ្វើសកម្មភាពទៅតាមគំរោងផែនការរួមមួយដើម្បីរំលោភច្បាប់ និងការប្រើប្រាស់នូវសង្គ្រាម"[50] ។ នៅក្នុងករណី *Mauthausen Camp Case*[51] តុលាការយោធាជាន់ខ្ពស់នៃរដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិកបានបង្កើតឱ្យមាន"របកគំហើញពិសេសចំនួនបី"៖(១)ការប្រព្រឹត្តិទៅរបស់ជំរុំគឺជាសហឧក្រិដ្ឋកម្ម (២) មន្ត្រីទាំងអស់នៅក្នុងជំរុំដែលបានបំរើការងារ ឬដែលគ្រាន់តែបង្ហាញខ្លួននៅ ក្នុងជំរុំនៅពេលណាមួយ បានដឹងពីគំរោងផែនការរួម ដែលនោះគឺជាឧក្រិដ្ឋភាពនៃសហកម្មនោះ និង (៣) ដែលមន្ត្រីទាំងអស់ដែលបានចូលរួមពាក់ព័ន្ធនៅក្នុងប្រតិបត្តិការនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មនេះ "ទោះតាមមធ្យាបាយណាមួយក៏ដោយ" ត្រូវមានពិរុទ្ធអំពីការរំលោភច្បាប់ និងការប្រើប្រាស់សង្គ្រាម"[52] ។

២៧. នៅក្នុងការពិភាក្សាអំពីគ្រឹះនៃការបង្កើតសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ករណី *Tadić* បានធ្វើការវិភាគនៅលើករណីនានាមួយឈុតដែលបានសម្រេចដោយតុលាការក្រុងនៃប្រទេសអ៊ីតាលី ដោយប្រើច្បាប់របស់អ៊ីតាលី ។ ឧទាហរណ៍ករណី D'Ottavio[53] តុលាការបានអនុវត្តមាត្រា ១១៦ នៃក្រមព្រហ្មទណ្ឌអ៊ីតាលីដែលចែងថា "នៅពេលណាក៏ដោយដែលបទឧក្រិដ្ឋបានប្រព្រឹត្តឡើង ដែលមានលក្ខណៈខុសពីឆន្ទៈចង់បានរបស់អ្នកចូលរួមម្នាក់ ក្នុងចំណោមអ្នកចូលរួមទាំងអស់

---

50 *ការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីជំរុំប្រមូលផ្តុំ Dachau (Dachau Concentration Camp),* ការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីរបស់ Martin Gottfried Weiss និងជនចំនួន ៣៩ នាក់ផ្សេងទៀត, តុលាការរដ្ឋាភិបាលយោធាទូទៅនៃតំបន់សហរដ្ឋអាមេរិក (General Military Government Court of the United States Zone), *បោះពុម្ពឡើងវិញនៅក្នុង* របាយការណ៍របស់គណៈកម្មការច្បាប់នៃអង្គការសហប្រជាជាតិ ឆ្នាំ១៩៤៧, ទំព័រទី ១៤ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* ការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីជំរុំប្រមូលផ្តុំ Dachau] ។

51 តុលាការយោធានៃតំបន់សហរដ្ឋអាមេរិក, Dachau, ប្រទេសអាល្លឺម៉ង់, ចុះថ្ងៃទី២៩ មីនា - ១៣ ឧសភា ១៩៤៦ (ដែលបានពិភាក្សានៅក្នុងការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីជំរុំប្រមូលផ្តុំ Dachau, ទំព័រទី ១៥-១៦) ។

52 ការជំនុំជម្រះក្តីលើករណីជំរុំប្រមូលផ្តុំ Dachau, ទំព័រទី ១៥) ។

53 *ករណីរបស់ D'Ottavio,* សាលាវិនិច្ឆ័យប្រទេសអ៊ីតាលី, ផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ទី១, សាលដីកា ថ្ងៃទី១២ មីនា ១៩៤៧, លេខ ២៧០, *បោះពុម្ពឡើងវិញនៅក្នុង* ទិនានុប្បវត្តិនៃយុត្តិធម៌ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ៥, ២៣២, ខែមីនា ឆ្នាំ២០០៧ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ D'Ottavio] ។

អ្នកចូលរួមរូបនោះក៏ឆ្លើយចំពោះបទឧក្រិដ្ឋនោះដែរ ប្រសិនបើមានអង្គហេតុបង្ហាញថា វាគឺជាផលវិបាកដែលបានកើតចេញពីសកម្មភាព ឬការខកខានរបស់ខ្លួន"[54] ។

២៨. ដូចបានគូសបញ្ជាក់ដោយករណីរបស់ *Tadić* មានប្រជាជាតិជាច្រើន-ដែលរួមទាំងខាងប្រព័ន្ធច្បាប់អង់គ្លូ-អាមេរិកាំង ទាំងប្រពន្ធ័ច្បាប់ស៊ីវិលក្តី-គឺសុទ្ធតែគ្របដណ្តប់នូវទម្រង់ផ្សេងៗនៃការទទួលខុសត្រូវដែលមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នា នឹងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនេះ។ ឧទាហរណ៍ដូចជានៅប្រទេសបារាំង យ៉ាងហោចណាស់ចាប់តាំងពីឆ្នាំ១៩៤៧ មកបានអនុវត្តនូវសញ្ញាណស្តីពី"សហចារីកម្ម" ដែលបានសម្រេចថា បើសិនជាមានជនណាម្នាក់ក្នុងចំណោមជនជាច្រើនបានចូលរួមនៅក្នុងផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ឬសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមណាមួយ បានប្រព្រឹត្តដោយផ្ទាល់ដៃនូវបទល្មើសណាមួយផ្សេងទៀតដែលស្ថិតនៅក្រៅពីផែនការឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ក៏ប៉ុន្តែដែលអាចនឹងទាយទុកជាមុនបាន គឺជនទាំងអស់នោះត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះបទល្មើសនោះ[55]។ ក៏ប៉ុន្តែ នៅក្នុងការពិនិត្យឡើងវិញរបស់ខ្លួនទៅលើប្រព័ន្ធនានានៅក្នុងតំបន់ដែលអនុវត្តនូវទម្រង់មួយចំនួននៃការទទួលខុសត្រូវទៅលើ "គោលបំណងរួម" នៅក្នុងករណីរបស់ *Tadić* បានសង្កត់ធ្ងន់ថា "ការយោងទៅលើច្បាប់ជាតិ និងទៅលើករណីយុត្តិសាស្ត្រ គឺវាគ្រាន់តែបម្រើដើម្បីបង្ហាញឱ្យឃើញថា សញ្ញាណនៃគោលបំណងរួមដែលបានប្រកាន់ខ្ជាប់នៅក្នុងច្បាប់ព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិគឺមានមូលដ្ឋានគាំទ្រនៅក្នុងប្រព័ន្ធនៃច្បាប់ជាតិនានាជាច្រើន" តែប៉ុណ្ណោះតែមិនមែនដើម្បីគាំទ្រចំពោះការសម្រេចដែលថាទ្រឹស្តី គឺជាអត្ថិភាពនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនោះទេ[56]។ នៅក្នុងករណីរបស់ *Milutinović* ដែលក្រោយមកត្រូវបានសម្រេចថាការទទួលស្គាល់នូវប្រភេទនៃការទទួលខុសត្រូវតាមបែបសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម គឺជួយគាំទ្រចំពោះការរកឃើញមួយថា ជនជាប់ចោទទទួលបានគ្រប់គ្រាន់នូវសេចក្តីជូនដំណឹងថា រូបគេអាចនឹងត្រូវកាត់ឱ្យជាប់ទោសក្រោមទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវនេះ[57]។

---

[54] សេចក្តីសម្រេកលើករណីរបស់ D'Ottavio, ទំព័រទី ២៣៣ ។

[55] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ២២៤ ។

[56] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ២២៥ ។

[57] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ៤១ ។

២៩. *នៅក្នុងករណីរបស់* Tadić បានរកឃើញថា មិនគ្រាន់តែសញ្ញាណនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម *ខ្លួនឯងផ្ទាល់* (*per se*) នោះតែប៉ុណ្ណោះទេ ក៏ប៉ុន្តែគឺធាតុផ្សំនានាជាអត្តនោម័ត និងជាសត្យានុម័តរបស់សញ្ញាណនេះផងដែរ ដែលបានចូលជាផ្នែកមួយនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិ នៅក្នុងអម្លុងពេលនៃជម្លោះនៅក្នុងប្រទេសយូហ្គោស្លាវី កាលពីដើមទសវត្សឆ្នាំ ១៩៩០ នោះ។ ញត្តិស្នើសុំនោះ បានលើកសំអាងថា នៅចន្លោះពេលរវាងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងទសវត្សឆ្នាំ១៩៩០ គឺគ្មានការវិវឌ្ឍន៍អ្វីសំខាន់នោះទេនៅក្នុងផ្នែកយុត្តិសាស្ត្រ។ មានលិខិតុបករណ៍តែពីរគត់ប៉ុណ្ណោះ ដែលត្រូវបានលើកយកមកសំអាងនៅក្នុងញត្តិនោះ ដែលមានកាលបរិច្ឆេទក្រោយអម្លុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទៅទៀតនោះគឺ អនុសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីការលុបបំបាត់ចោលនូវអំពើភេរវកម្មបំផ្ទុះគ្រាប់បែក ហើយនិងលក្ខន្តិកៈទីក្រុងរ៉ូមសម្រាប់តុលាការព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិ ដែលនៅក្នុងលិខិតុបករណ៍នីមួយៗសុទ្ធតែមានចែងអំពីទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវចំពោះ "គោលបំណងរួម"[58]។ ដោយសារតែករណីរបស់ *Tadić* នោះ សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមត្រូវបានគេយកទៅអនុវត្តនៅក្នុងករណីនានាជាច្រើនទៀតនៅចំពោះមុខតុលាការ ICTY, ICTR, SCSL, និងនៅចំពោះមុខគណៈកម្មាធិការពិសេសសម្រាប់ឧក្រិដ្ឋកម្មធ្ងន់ធ្ងរនានានៅប្រទេសទីម័រខាងកើត។

៣០. អាស្រ័យហេតុនេះ សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ត្រូវបានចាក់គ្រឹះយ៉ាងមាំនៅក្នុងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិតាំងពីមុនឆ្នាំ១៩៧៥មកម៉្លេះ ហើយបានស្ថិតនៅក្នុងសភាពបែបនេះដដែលរហូតមកទល់នឹងសព្វថ្ងៃនេះ។ លើសពីនេះ ដោយមាត្រា ២៩ នៃច្បាប់លក្ខន្តិកៈនៃតុលាការ *ដែលមានតែមួយគត់នេះ (this sui generic Court)* បានចែងអំពីវិធីទទួលខុសត្រូវផ្សេងៗតាមបែបរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ដែលសាយភាយចេញមកពីច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិនោះ គឺវាមិនចាំបាច់ទេ ផ្ទុយទៅនឹងអ្វីដែលបានលើកតវ៉ាជំទាស់នៅក្នុងញត្តិស្នើសុំ ដែលទោះបីជាច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិអាចយកមកអនុវត្តដោយផ្ទាល់នៅក្នុងតុលាការក្រុងរបស់ប្រទេសកម្ពុជា បាន ឬក៏មិនបានក៏ដោយ [59]។

---

[58] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Tadić, កថាខណ្ឌទី ២២១-៣ ។

[59] ញត្តិស្នើសុំ, ទំព័រទី ១ ។

ការប្រព្រឹត្តិនូវសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមគឺមិនបំពានលើគោលការណ៍ស្តីពីនីត្យានុកូលភាពទេ

៣១. ក្នុងញត្តិស្នើសុំនោះបានលើកឡើងជំទាស់ថា សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមិនអាចយកមកអនុវត្ត នៅប្រទេសកម្ពុជានៅក្នុងយុត្តាធិការពេលវេលារបស់តុលាការនេះបានទេ ហើយថាការប្រព្រឹត្តិសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនៅក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននេះមុខជានឹងបំពានលើ *គោលការណ៍ស្តីពីមិនមានបទល្មើសទេបើគ្មានច្បាប់ចែង (nullem crimen sine lege)* ឬគោលការណ៍ស្តីពីនីត្យានុកូលភាពជាពុំខាន[60]។ សហព្រះរាជអាជ្ញា ស្នើឱ្យ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត បដិសេធចោលនូវការលើកសំអាងខាងលើនេះ។

៣២. ច្បាប់ស្តីការបង្កើត អ.វ.ត.ក បានយកមាត្រា ១៥.១ នៃកតិកាសញ្ញាអន្តរជាតិស្តីពីសិទ្ធិពលរដ្ឋ និងសិទ្ធិនយោបាយ ("ICCPR") មកដាក់បញ្ចូលដោយត្រង់ៗដែលក្នុងនោះចែងថា គ្មានជនណាម្នាក់ត្រូវបានកាត់ក្តីឱ្យមានទោសចំពោះអំពើ ឬការខកខានណាមួយដែលមិនបង្កើតទៅជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌក្រោមច្បាប់ជាតិ ឬច្បាប់អន្តរជាតិណាមួយ នៅពេលដែលអំពើនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្តនោះទេ។ ក៏ប៉ុន្តែ មាត្រា ១៥.២ បានចែងថា មិនត្រូវយក មាត្រា ១៥.១ នេះទៅបកស្រាយថា ជាការរាំងមិនឱ្យទទួលខុសត្រូវចំពោះបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌអន្តរជាតិនោះទេ៖ "គ្មានអ្វីនៅក្នុងមាត្រានេះដែលធ្វើឱ្យខូចដល់ការជំនុំជម្រះក្តី ឬដល់ការផ្តន្ទាទោសទៅលើជនណាម្នាក់ចំពោះអំពើ ឬការខកខានណាមួយនៅក្នុងពេលអំពើនោះត្រូវបានប្រព្រឹត្ត ផ្អែកតាមគោលការណ៍ទូទៅនៃច្បាប់ដែលមានការទទួលស្គាល់ពីសហគមន៍នៃប្រជាជាតិនានា ថាជាបទល្មើសព្រហ្មទណ្ឌ "។

៣៣. គោលការណ៍ស្តីពីនីត្យានុកូលភាព ជាសារវន្តវាគឺជា "គោលការណ៍នៃយុត្តិធម៌" មួយ[61] ។ គោលការណ៍នេះតម្រូវឱ្យទាំងបទល្មើស ទាំង*ទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ* ដែលបានចោទប្រកាន់ចំពោះចុងចោទនោះ ត្រូវតែមានអត្ថិភាព និងអាចទាយទុកជាមុនបាន នៅក្នុងពេលដែលចោទថា មានការប្រព្រឹត្តបទល្មើសទាំងនោះ។ អាស្រ័យហេតុនេះ ត្រូវតែបង្ហាញ

---

[60] ញត្តិស្នើសុំ , ទំព័រទី ១ ។

[61] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ៣៧ ។

ភស្តុតាងឲ្យឃើញថា (i) បទល្មើសនោះបានកើតមានឡើង ដោយអនុលោមតាមច្បាប់របស់កម្ពុជា ឬមួយក៏ចាត់ទុកថា ជាបញ្ហាដែលទាក់ទងទៅនឹងច្បាប់ទំនៀមទម្លាប់អន្តរជាតិមកទល់ត្រឹមឆ្នាំ១៩៧៥ ។ ហើយ (ii) ថា ចុងចោទទទួលបានគ្រប់គ្រាន់នូវសេចក្តីជូនដំណឹងថា ការចូលរួមរបស់ខ្លួននៅក្នុងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនោះ មុខជានឹងតម្រូវឲ្យខ្លួនត្រូវទទួលខុសត្រូវខាងផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌចំពោះអំពើទាំងឡាយដែលបានប្រព្រឹត្ត អនុលោមតាមសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម។

៣៤. ក្នុងការពិចារណាទៅលើគោលការណ៍ស្តីពីនីត្យានុកូលភាព តុលាការត្រូវតែបំពេញឲ្យបានគ្រប់លក្ខខណ្ឌថា ការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌដែលអាចអនុវត្តបាននោះ គឺវាគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីអាចឲ្យទាយទុកជាមុនបាន និងថា ច្បាប់ដែលចែងអំពីរឿងនេះ គឺមានគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ឲ្យមានសិទ្ធិអាចពិនិត្យមើលបាននៅក្នុងពេលវេលាដែលពាក់ព័ន្ធគ្នានោះ[62]។ ទោះជាយ៉ាងណាក្តី នេះគឺមិនមែនជាការហាមឃាត់មិនឲ្យតុលាការនេះ "ធ្វើការបកស្រាយ ឬបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់អំពីធាតុផ្សំនានានៃបទល្មើសដោយឡែកណាមួយនោះទេ" ហើយក៏មិនបានរាំងមិនឲ្យច្បាប់មានការអភិវឌ្ឍន៍រីកចំរើននោះដែរ[63]។

៣៥. បុគ្គលម្នាក់អាចត្រូវបានគេចាត់ទុកថា ទទួលបាននូវការជូនដំណឹងគ្រប់គ្រាន់អំពីអំពើនានាដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តដែលនឹងទាក់ទាញឲ្យខ្លួនត្រូវទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌទៅតាមទម្រង់នៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមនេះ គឺដោយផ្អែកលើការពិចារណាលើចំណុចដូចខាងក្រោមនេះ: (i) ប្រភេទ និងស្ថានទម្ងន់នៃអំពើឃោរឃៅព្រៃផ្សៃដែលបានប្រព្រឹត្ត។ និង (ii) លើអត្ថិភាពនៃសេចក្តីសម្រេចនានារបស់តុលាការ លិខិតុបករណ៍អន្តរជាតិផ្សេងៗព្រមទាំងច្បាប់ក្នុងស្រុកដែលក្នុងនោះមានការទទួលស្គាល់ចំពោះទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវ ដែលមានលក្ខណៈស្រដៀងគ្នានឹងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម[64]។ កត្តាទាំងនេះប្រាកដជានឹងមានវត្តមាននៅក្នុងឧក្រិដ្ឋកម្មនីមួយៗនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ។ ទី១គឺ ឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងនេះអាចត្រូវបានចាត់

---

[62] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ៣៧ ។

[63] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ៣៨ ។

[64] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ៣៩-៤២។

ទុកថាជាការបំពានយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដ៏ជាក់ស្តែងបំផុតទៅលើច្បាប់មនុស្សធម៌អន្តរជាតិ ដែលធ្លាប់បានឃើញនៅលើពិភពលោកតាំងពីសង្គ្រាមលោកលើកទី២មក[65]។ ទី២គឺ លិខិតុបករណ៍នានា និងសេចក្តីសម្រេចផ្សេងៗដែលកើតចេញពីការខិតខំប្រឹងប្រែងចាប់តាំងពីក្រោយសង្គ្រាមលោកលើកទី២មក ដើម្បីកាត់ទោសចំពោះឧក្រិដ្ឋជនសង្គ្រាមនានា ទន្ទឹមគ្នាជាមួយនឹងការប្រើប្រាស់យ៉ាងទូលំទូលាយនូវការទទួលខុសត្រូវ តាមទម្រង់សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ទាំងនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់អង់គ្លូ-អាមេរិកាំង និងទាំងនៅក្នុងប្រព័ន្ធច្បាប់ស៊ីវិល ដែលជាការគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់គាំទ្រចំពោះការរកឃើញថាចុងចោទទាំងឡាយដែលស្ថិតនៅចំពោះមុខតុលាការនេះ គឺសុទ្ធតែត្រូវបានជូនដំណឹងគ្រប់គ្រាន់អំពីថា ការចូលរួមនៅក្នុងសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមណាមួយនោះមុខជានឹងតម្រូវឲ្យខ្លួនត្រូវតែទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌ ចំពោះឧក្រិដ្ឋកម្មទាំងឡាយដែលខ្លួនបានប្រព្រឹត្តតាមទម្រង់នៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ឬចាត់ទុកថាជាផលវិបាកដែលអាចទាយទុកជាមុនបានដោយសមហេតុសមផលនៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មនោះ នៅក្នុងអំឡុងពេលពីឆ្នាំ ១៩៧៥-១៩៧៩ ។

៣៦. ផ្ទុយពីអ្វីដែលញត្តិស្នើសុំនោះបានលើកជាសំអាង គឺវាគ្មានការពាក់ពន្ធ័នឹងការកំណត់សម្រេចក្នុងពេលបច្ចុប្បន្ននេះទេ អំពីថានៅពេលដែលឧក្រិដ្ឋកម្មផ្សេងៗត្រូវបានប្រព្រឹត្តនោះ តើសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមមានអត្ថិភាពនៅក្នុងយុត្តាធិការជាតិ (របស់ប្រទេសកម្ពុជា) ដែរឬទេ[66] ។ ដោយមិនគិតអំពីភាពដែលអាចទាយទុកជាមុនបាន និងអំពីសិទ្ធិអាចពិនិត្យមើលបាននៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួមរបស់ចុងចោទ នៅក្នុងអំឡុងពេលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ គេអាចសន្និដ្ឋានពីអង្គហេតុបានថា ក្រមព្រហ្មទណ្ឌឆ្នាំ១៩៥៦ ("ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ") ជាទូទៅគឺបានគាំទ្រចំពោះទស្សនទានជាដើមអាទិ៍នៃសហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ។

៣៧. ក្នុងក្រមព្រហ្មទណ្ឌដែលស្ថិតជាធរមាននៅក្នុងអំឡុងពេលពីឆ្នាំ១៩៧៥-១៩៧៩ មានមាត្រាជាច្រើនដែលចែងពាក់ព័ន្ធទៅនឹងសេចក្តីតម្រូវមួយចំនួននៅក្នុងការទទួលខុសត្រូវជាក្រុម នោះគឺ: (១) ការរួមសកម្មភាពគ្នា (co-action)។ (២) ការសមគំនិតគ្នា (complicity)។ និង

[65] របាយការណ៍របស់ក្រុមអ្នកជំនាញការ អ.ស.ប, កថាខណ្ឌទី ១។

[66] សេចក្តីសម្រេចលើករណីរបស់ Milutinović, កថាខណ្ឌទី ៣៩ ។

(៣) ភាពជាអ្នកដើមគំនិតរួមគ្នា(co-aithorship)[67]។ ក្រមនេះបានបែងចែកបទល្មើសដែលមានការចូលរួមដោយចារីដែលមានចំនួនលើសពីម្នាក់ឡើងទៅ ជាពីរ(២) ប្រភេទគឺ: “ការរួមសកម្មភាពគ្នា” និង “ការសមគំនិតគ្នា”[68]។ ដើម្បីឱ្យមានលក្ខណៈសម្បត្តិជា “អ្នកដែលរួមសកម្មភាពគ្នា” (co-actor) បាននោះ គឺតម្រូវឱ្យជនជាប់ចោទណាម្នាក់បានចូលរួមដោយស្ម័គ្រចិត្ត និងដោយផ្ទាល់នៅក្នុងការប្រព្រឹត្តិបទល្មើស ។ ក្រមព្រហ្មទណ្ឌនេះបានចែងអំពីនិយមន័យនៃពាក្យ “ភាពជាអ្នកដើមគំនិតរួមគ្នា” នៅក្នុងបទព្រហ្មទណ្ឌ ។ ក្រមនេះបានចែងអំពីអត្ថិភាពនៃពហុភាពរបស់អ្នកដើមគំនិតនៅពេលដែលមានមនុស្សពីរ ឬច្រើននាក់ “ពិគ្រោះ ឬពិភាក្សាគ្នា” ស្តីពីការប្រព្រឹត្តិឧក្រិដ្ឋកម្មណាមួយ[69]។ នៅពេលដែលសកម្មភាពរបស់ជនទី២បានឈានទៅដល់កម្រិតជួយជ្រោមជ្រែងឬជួយឧបត្ថម្ភគាំទ្រនោះ គឺជននោះត្រូវបានចាត់ទុកថាជា អ្នកសមគំនិតមួយរូបហើយ តែមិនមែនជាអ្នកដើមគំនិតរួមគ្នានោះទេ។

៣៨. អាស្រ័យហេតុនេះ សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ជាវិធីមួយនៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌនៅក្នុងពេលឧក្រិដ្ឋកម្មដែលបានចោទប្រកាន់ត្រូវបានប្រព្រឹត្តនោះ គឺជនត្រូវចោទនានាបានទទួលដំណឹងគ្រប់គ្រាន់អំពីការអាចទាយទុកជាមុនបាន និងអំពីសិទ្ធិអាចពិនិត្យមើលបាន ។

៤. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន និង សំណើ

៣៩. សហព្រះរាជអាជ្ញា សន្និដ្ឋានថា ញត្តិស្នើសុំខាងលើនេះមានកំហុសផ្នែកនីតិវិធី ព្រោះតែបានស្វែងរកដំណោះស្រាយដែលមិនសមស្រប និងដែលយ៉ាងហោចណាស់ក៏បានយកផ្នែកខ្លះមកប្រើឡើងវិញដោយការពិចារណានៅខាងក្រៅអង្គច្បាប់ដែរ។ ដោយផ្អែកត្រឹមតែលើហេតុផលតែប៉ុណ្ណោះ គឺញត្តិស្នើសុំនេះត្រូវតែប្រឈមទៅនឹងការបដិសេធចោល។ ញត្តិស្នើសុំនេះបានព្យាយាមក្នុងការធ្វើឱ្យដំណើរការរបស់តុលាការទៅជារឿងនយោបាយ ដោយការបង្កើតឡើងនូវអង្គហេតុ និងអង្គច្បាប់ផ្សេងៗ ដោយមិនបានធ្វើយុត្តិកម្មទេ ដែលធ្វើឱ្យមានការភ័យខ្លាច

---

[67] ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ ឆ្នាំ១៩៥៦, មាត្រា ៨២, ១៤៥ ។ [*បន្ទាប់ពីនេះទៅហៅថា៖* ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ] ។

[68] ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ, មាត្រា ៨២។

[69] ក្រមព្រហ្មទណ្ឌ, មាត្រា ១៤៥។

អំពីការកាត់ទោសទៅលើមេដឹកនាំបច្ចុប្បន្នមួយចំនួន ដែលស្ថិតនៅក្នុងចំណោមឈ្មោះទាំងឡាយដែលបានលើកឡើងទាំងនេះ ប្រយោជន៍ដើម្បីធ្វើឱ្យសហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត បាក់ទឹកចិត្តដោយប្រយោលមិនហ៊ានប្រើប្រាស់នូវវិធីទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌមួយ ដែលមានការទទួលស្គាល់ជាអន្តរជាតិនៅចំពោះមុខតុលាការនេះ។ សកម្មភាពបែបនេះ មានសក្តានុពលធ្វើឱ្យមានអស្ថេរភាពដល់ដំណើរការរបស់តុលាការ ដែលប្រជាជនកម្ពុជាព្រមទាំងសហគមន៍អន្តរជាតិបានទន្ទឹងរង់ចាំជាយូរណាស់មកហើយ។

៤០. ក្នុងជម្រើសមួយទៀត បើសិនជាញត្តិស្នើសុំនោះត្រូវបានពិចារណាថាអាចទទួលយកបានតាមទម្រង់នោះ សហព្រះរាជអាជ្ញា ស្នើឱ្យ សហចៅក្រមស៊ើបអង្កេត បដិសេធញត្តិស្នើសុំនោះ តាមការពិចារណាថាខ្លឹមសាររបស់សហកម្មឧក្រិដ្ឋកម្មរួម ជាទម្រង់នៃការទទួលខុសត្រូវផ្នែកព្រហ្មទណ្ឌអាចអនុវត្តបាននៅចំពោះមុខ អ.វ.ត.ក ។

ធ្វើនៅភ្នំពេញ ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
នៅថ្ងៃទី១១ ខែសីហា ឆ្នាំ២០០៨

សហព្រះរាជអាជ្ញា

លោកស្រី ជា លាង — សហព្រះរាជអាជ្ញា

លោក William SMITH — សហព្រះរាជអាជ្ញារង